

ปัญหาการแปล ราชมรรคา และการตรวจแก้ต้นฉบับแปล

นวนิยายเรื่อง ราชมรรคา เขียนด้วยลีลาสะบัดร้อนสะบัดหนาว เพื่อสะท้อนสภาพจิตใจของตัวละครเอกนักเผชิญโชคผจญภัยในป่าดงดิบเขมร ลาว และชายแดนสยาม การแปลราชมรรคาจึงมิใช่เรื่องง่าย ผู้ประพันธ์เสนอภาพด้วยมุมมองของกล้องภาพยนตร์ ด้วยการใช้ไฮตัมผัส รวมทั้งใช้ความเปรียบและอุปลักษณ์ต่อเนื่อง ผู้แปลจะต้องรักษากลวิธีการประพันธ์ดังกล่าวให้ครบถ้วน บรรณาธิการต้นฉบับวรรณกรรมแปลจะ 'สื่อสาร' กับต้นฉบับแปลก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะและ 'สนทนา' กับผู้แปลเพื่อแก้ไขงานให้สมบูรณ์

La Voie Royale : Problems in Translation and Revision

The novel *La Voie royale* was written in a feverish style in order to reflect the states of mind of the two hero-adventurers in the dense forests of Cambodia, Laos and at the Siamese border. Translating this novel was, therefore, a challenging task. The author presents literary images with the technique of film camera and the sound. He also uses comparison and long-drawn-out metaphors. All these techniques must be reproduced in the Thai version. The editor of the translated work had to become acquainted with the Thai version prior to its publication and collaborate with the translator in order to achieve a better result.

ปัญหาการแปล ราชมรรคา และ

การตรวจแก้ต้นฉบับแปล

วัลยา วิวัฒน์ศรี*

La Voie royale หรือ ราชมรรคา (สำนักพิมพ์ผีเสื้อ พ.ศ.2539) เป็นนวนิยายที่แปลเพื่อร่วมเฉลิมฉลองครบรอบ 20 ปี มรดกกรรมของ อ็องเดร มาลโรซ์ ในปี ค.ศ.1996 เนื่องจากผู้แปลรู้จัก มาลโรซ์เพียงผิวเผิน จึงต้องใช้เวลาราวหนึ่งปีในการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับนักประพันธ์ผู้นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่มาลโรซ์ใช้เป็นวัตถุดิบในการแต่ง ราชมรรคา นอกเหนือไปจากข้อมูลชีวประวัติของผู้แต่ง รวมทั้งศึกษางานประพันธ์เรื่องอื่นๆของเขา เพื่อให้เข้าถึงโลกทัศน์และกลวิธีการประพันธ์ของเขา

ในนวนิยายเรื่องนี้ มาลโรซ์เสนอภาพด้วยมุมมองของกล้องถ่ายภาพยนตร์ และใช้ลีลาการเขียนสลับร้อนสลับหนาวดูคนเป็นไขสูง เข้ากับบรรยากาศของเรื่องซึ่งเกิดในป่าดงดิบของเขมรลาวและบริเวณชายแดนสยาม นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังใช้อุปมาและอุปลักษณ์เสนอภาพพจน์แทบจะตลอดทั้งเรื่อง ผู้แปลใช้เวลาอีกหกเดือนในการแปลและตรวจสอบฉบับแปลนวนิยายเรื่องนี้ ทั้งๆ ที่ได้ค้นข้อมูลเต็มที่และอ่านฉบับภาษาฝรั่งเศสมากกว่าสิบเที่ยว ทำงานร่วมกับเจ้าของภาษาสม่ำเสมอเพื่อช่วยกันตีความประโยคยากบางประโยคในนวนิยาย แต่ผู้แปลก็ปวดหัวทุกครั้งขณะอ่านทวน ขณะแปลและขณะที่คิดว่าจะหยิบขึ้นมาแปลต่อ จนกระทั่งผู้แปลสามารถ 'จับ' กลวิธีและลีลาการเขียนได้อย่างแท้จริงจากต้นฉบับ (มิใช่จากบทวิจารณ์ บทความวิชาการ) อาการปวดหัวจึงหมดไป และได้เข้าใจว่านักประพันธ์ผู้นี้ยิ่งใหญ่เพียงใด – ตลอดจนรู้สึกว่าการจะจ้อยร่อยแค่นั้นเมื่อเปรียบเทียบกับนักประพันธ์ผู้นี้

มาลโรซ์ใช้มุมมองแบบทรศนะไร้ขอบเขตในการแต่งเรื่อง ราชมรรคา ผู้เล่าเรื่องของเขา เป็นผู้เล่าเรื่องผู้รู้แจ้ง กล่าวคือรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นในนวนิยายและหยั่งรู้ไปถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทั้งในระดับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก นอกจากนี้มาลโรซ์ยังใช้กลวิธีพิเศษ คือใช้มุมมองของกล้องภาพยนตร์ ผู้เล่าเรื่องผู้รู้แจ้งมองสิ่งที่เขาบรรยายผ่านมุมมองกล้องภาพยนตร์สลับกับจิตสำนึกและ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* รองศาสตราจารย์ ดร.วัลยา วิวัฒน์ศรี อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตได้สำนึกของตัวละคร วรณศิลป์นี้ถ้าผู้แปลเข้าไม่ถึงก็จะแปลไม่ได้ เพราะอ่านไม่ออก ไม่รู้เรื่อง และไม่เข้าใจสิ่งที่ตนกำลังอ่าน มองไม่เห็นภาพที่ผู้ประพันธ์เสนอ เมื่อมองไม่เห็นภาพก็แปลไม่ได้

ปัญหาต่อมาที่เกิดขึ้น ก็คือการอ่านฉบับแปล เมื่อผู้แปลเข้าถึงวรรณศิลป์ของผู้ประพันธ์แปลได้แล้วโดยยังรักษาวรรณศิลป์ของนักประพันธ์ไว้ ผู้อ่านฉบับแปลก็จะเจอปัญหาแบบเดียวกับที่ผู้แปลพบมาก่อน คือถ้าไม่รู้วรรณศิลป์ของนักประพันธ์ ก็ยากที่จะเข้าใจ ผู้แปลจึงต้องแก้ปัญหานี้ด้วยการเสนอแนะวิธีอ่านไว้ในคำนำ ('บันทึกผู้แปล') และเขียนบทความวิเคราะห์นวนิยายเรื่องนี้ ทั้งในแง่ที่มาและศิลปะการประสานโครงเรื่อง ตลอดจนเขียนประวัตินักประพันธ์ พิมพ์รวมอยู่ท้ายฉบับแปล

ผู้แปลขอคัดตัวอย่างการแปลการใช้มุมมองจากเรื่อง ราชมรรคา ดังนี้*

ตัวอย่างที่ 1 : การบรรยายตามการเคลื่อนที่ของกล้อง (travelling)

พวกเขาเริ่มเห็นหมู่บ้านสะเดียงอยู่สุดเส้นทาง คล้ายมองผ่านแว่นขยายของกล้องส่องทางไกล(1) หมู่บ้านนั้นรูกล้าที่โล่ง(2) โกลิคมองดูเชิงเทินไม้เหมือนดูอาวุธที่ยังไม่รู้จัก(3) ซุงทั้งต้นตั้งเรียงเป็นเครื่องกีดขวาง ซ่อนป่าไว้สิ้น(4) (พวกเขามาถึงไกลแล้ว) สำแดงแจ้งชัดถึงพลังอย่างหนึ่งซึ่งบรรดาวัตถุที่ไหลพันเชิงเทินก่อให้เกิดความกังวลใจ(5) (หน้า 146)

ในประโยคที่ 1 ตัวละครยังอยู่ในป่าห่างไกลจากหมู่บ้านมาก มองเห็นหมู่บ้านผ่านช่องว่างอันเกิดจากเส้นทางในป่า ประโยคที่ 2 แสดงว่าพวกเขาเดินทางไกลเข้ามา ในระยะมองเห็นที่โล่งรอบหมู่บ้าน ในประโยคที่ 3 พวกเขาใกล้เข้ามาอีก เมื่อถึงประโยคที่ 4 พวกเขาถึงดินเชิงเทินแล้ว มาลโรชถึงกับระบุในวงเล็บว่า 'พวกเขามาถึงไกลแล้ว' ด้วยเกรงว่าผู้อ่านจะไม่เข้าใจว่าเชิงเทินจะซ่อนป่าได้อย่างไร ความท้ายประโยคที่ 5 แสดงถึงจิตสำนึกของตัวละคร

ตัวอย่างที่ 2 : การบรรยายตามการดึงภาพเข้าใกล้แล้วเลื่อนออกห่าง (Zoom in, zoom out)

สีวันมาแล้ว กระโจมแรมใกล้ๆหมู่บ้านซึ่งล้วนได้จากป่า ไม่ว่าจะเป็พระพุทธรูปไม้ของชาวบ้านหรือดัดจากมุงหลังคา(1) กระโจมรูปร่างเหมือนแมลงนำเกลียดน่ากลัวไหล่จากพื้นดินชุ่มชื้น(2) ความคิดฟุ้งกระเจิงกระจายได้แสงซึ่งหักเหดูผ่านผืนน้ำ (3) (หน้า 88)

ประโยคที่ 1 เป็นการดึงภาพเข้ามาใกล้ เห็นกระทั้งพระพุทธรูปไม้และดัดจากที่ใช้มุงหลังคา ประโยคที่ 2 เป็นการเลื่อนภาพห่างออกไปเห็นกระโจมทั้งหลัง ความเปรียบกระโจมกับแมลงนำเกลียดน่ากลัวและความชุ่มชื้นในป่า ตลอดจนการเดินทางหลายวันในป่า (ประโยคที่ 1) เป็นที่มาของ

*ผู้แปลเป็นผู้ใส่ตัวเลขในวงเล็บท้ายประโยค

จิตสำนึกของตัวละครซึ่งไม่สามารถจะมีสมาธิรวบรวมความคิดของตนได้ (ประโยคที่ 3) ป่าที่บยังมีแสง
ลอลงมาบ้าง ความชุ่มชื้นในป่าทำให้แสงนั้นหักเหดูผ่านผืนน้ำ

ตัวอย่างที่ 3 : การบรรยายด้วยภาพใกล้ (close up)

กำแพงนั้นทอดผ่านพรรณไม้นานาเหมือนเป็นทางเดิน แต่ปกคลุมด้วยตะไคร่(1)
ถ้าสิ้นพลัดลงไปก็อาจเป็นอันตรายร้ายแรงได้(2) โรคเนื้อตายที่ขามักเกิดจากป่า
ซึ่งอุดมด้วยแมลง เขาจึงใช้วิธีตีคบลานไป(3) ตะไคร่ส่งกลิ่นน่าเบื่อ โใบไม้
เหนียวเฉอะแฉะอยู่รุ่งริ่งเหมือนถูกกักกร่อนปกคลุมอยู่ ทอดตัวยาวเหยียดใน
ระดับเดียวกับใบหน้าของเขา ดูใหญ่โตเพราะอยู่ใกล้ และเหมือนเขยื้อนไหวได้
ในอากาศอันสงบ(4) เส้นใยเล็กๆที่ขยับขยับบอกให้รู้ว่าแมลงบินผ่านมา(5)
(หน้า 91-92)

ประโยคที่ 1 เป็นการมองจากใกล้ไปไกล เห็นเส้นแนวกำแพงทอดเป็นทางเดิน ประโยค
ที่ 2 และ 3 บ่งบอกจิตใต้สำนึกของตัวละครและอธิบายอาการปฏิกิริยา ประโยคที่ 4 เป็นการใช้ประสาท
สัมผัสกับสิ่งที่อยู่ตรงหน้าในระยะใกล้ ได้กลิ่นตะไคร่หนาเบื่อ สัมผัสความเหนียวเฉอะแฉะของใบไม้
เปียกชุ่ม และเห็นใหญ่โตกว่าปกติเพราะอยู่ใกล้ตลอดจนรู้สึกว่าจะเคลื่อนไหวได้ ขณะเดียวกันสายตา
มองตรงออกไปไกล เห็นใบไม้เห็นเนื้อเส้นกำแพงทอดตัวยาวเหยียด ประโยคที่ 5 นั้นเป็นการถ่ายภาพ
ใกล้(close up) เห็นเส้นใยเล็กๆที่ขยับขยับ โดยไม่เห็นตัวแมลง แต่รู้ว่าแมลงบินผ่าน ภาพใกล้นี้แสดง
ให้เห็นว่าตัวละครที่ตีคบลานอยู่บนเส้นกำแพงนั้นเพ่งสายตาจ้องตรงไปข้างหน้าถ่ายเดียวด้วยกลัวว่าจะ
ตกลงไป และสายตาของเขาก็มีต่างเลนส์กล้องซึ่งกำลังถ่ายภาพใกล้

ตัวอย่างที่ 4 : การบรรยายด้วยภาพมุมกว้าง

เสียงบินดังถี่ขึ้นทุกที เสียงสะท้อนก้องทั่วหมู่บ้านชำโรงและเสียงกระดิ่งได้หลัง
คาโบสถ์(1) ประกายไฟวูบเป็นระยะๆ ยกเว้นแถบดำมืดแห่งหนึ่ง ในบริเวณแสง
โค้งล้อมเกือบรอบนั้น(2) เสียงจิกจันยามราตรีแว่วมา เห็นแสงสลัวสีค่อนแดง
ของไฟสัญญาณแจ้งภัย(3) ชาวลาวในวงล้อมจะอยู่อย่างสงบสุขได้อย่างไร(4)
(หน้า 217)

ประโยคที่ 1, 2 และ 3 แสดงภาพมุมกว้าง เป็นภาพหมู่บ้านชำโรงในความมืด ถูกกอง
กำลังปิดล้อมและยิงปืนเป็นระยะ 'แถบดำมืด' ในประโยคที่ 2 คือบริเวณที่กองกำลังยกไปไม่ถึง จึงไม่
มีประกายไฟวูบออกมา ภาพที่เห็นเป็นภาพสี มีสีดำเป็นพื้น แสงสว่างวาบจากปลายกระบอกปืน
ต่อเนื่องเป็นรูปโค้ง และยังมีแสงสลัวสีค่อนแดงของไฟสัญญาณแจ้งภัย เสียงในภาพคือเสียงปืน
เสียงสะท้อนของปืน เสียงกระดิ่งและเสียงจิกจัน หากจะแยกประเภทของเสียง ก็จะได้เสียงที่ทำให้ลาย
ล้างชีวิต เสียงแห่งสันติธรรมและเสียงจากธรรมชาติซึ่งคล้ายไม่ใส่ใจหรือไม่เกี่ยวข้องกับการเช่นฆ่า
ประโยคสุดท้ายแสดงจิตสำนึกของผู้เล่าเรื่องที่หวังโยชาวลาว

นอกจากบรรยายโดยใช้มุกกล้องถ่ายภาพแล้ว ยังมีการบรรยายโดยใช้เสียงนำ ซึ่งในตอนแรกผู้อ่าน-ผู้แปลที่ไม่เข้าใจกลวิธีนี้ ก็จะไม่เข้าใจ เนื่องจากในบทบรรยายนั้นพูดถึงเสียงที่ได้ยินแทรกมา 1 ประโยค แล้วก็บรรยายเปรียบเทียบโดยยังมียอมขยายความว่าเป็นเสียงอะไร ใช้เนื้อที่ไปอีกหลายย่อหน้า ผู้อ่านที่ไม่ได้อ่านละเอียดหรือไม่ได้ใส่ใจทุกตัวอักษรก็จะงง หรืออ่านผ่านไปโดยมองไม่เห็นกลวิธีชักนำของผู้ประพันธ์ที่พาผู้อ่านไปสู่สิ่งที่เขาต้องการเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 : การบรรยายโดยใช้โสตสัมผัสและเลนส์กล้องส่องทางไกล

เขามองดูป่าและหมู่บ้าน พลังกักเล็บบอย่างแรงเพื่อมิให้เกาแผล สายตาเหม่อมองไปไกล โกลัดเข้าใจภราดรภาพที่ดึงดูดเพร่เค้นไปสู่สถานอันไกลโพ้น จึงไม่พูดต่อ และความกังวลก็ทำให้เขาเงิบ เสียงกระแทกกระทนแว่วมาเป็นระยะ แล้วจางหายไปในความสัจเจิบชว่น่วงงุน ราวกับว่าเสียงนั้นเกิดจากกลุ่มควันลอยสูงซึ่งละล่องอย่างไม่ยอมหยุดคล้ายผีไพร ผ่านความกว้างใหญ่ไพศาล เสียงนั้นยังค่อยเกินกว่าที่จะก้องกระจายไปทั่วชุมชนอันเจิดจ้าด้วยแสงสว่างแห่งนี้ จึงถูกกลืนหายไปมีต่างจากนกที่ร่วงผล็อยดังลงดูจหินหล่นสู่ทิวไม้หนาที่บพลันที่โผล่พ้นออกมา ด้วยตระหนักในแรงปะทะแห่งดวงตะวัน เสียงซึ่งสูญหายไปใแสงสว่างนั้นเว้นช่องว่างห่างสม่ำเสมอ จึงฟังดูคล้ายการประกาศอันศักดิ์สิทธิ์จากดาวเคราะห์ห่างไกลดวงอื่น โกลัดหวนระลึกถึงเสียงแกร่งข้อนกระทนหิน

“ฟังสิ...”

“อะไร”

เขาได้ยินแต่เสียงความเจ็บปวดของเขาซึ่งค่อยๆจางลง เขาหยุดหายใจหนึ่ง...สอง...สาม...สี่...เสียงนั้นโกลัดเข้ามาทุกขณะ ชัดแต่ทุ้มหนักเหมือนกระทนของขึ้น ควันที่ลอยอ้อยอิ่งคล้ายเพิ่มความถี่ของเสียง

“เสียงคน” โกลัดกล่าว “พวกเขากำลังสร้างเครื่องกีดขวางป้องกันตนเองหรือ”

“พวกมอยหรือ ไม่ใช่หรือ ควันยังคืบหน้าอยู่ แต่เสียงนี้มันโกลัดเรากว่านั้น”

เพร่เค้นพยายามสายกล้องส่องทางไกลไปทางทิศที่ได้ยินเสียง ทว่าไร้ผล หมอกสีน้ำเงินอันเกิดจากความร้อน แม้จะไม่ดับบังป่าแต่ก็ทำให้เห็นรูปทรงเลือนราง เขารู้สึกเสียวปลาบหัวเข้าเป็นช่วงๆเหมือนเสียงติระฆัง ไม่ประสานสอดคล้องกับเสียงซึ่งได้ยินเมื่อครู่ และไม่มีร่างมนุษย์ใดๆปรากฏขึ้นให้เห็นในธรรมชาติอันเต็มเปี่ยมแต่เพียงความจงเกลียดจงชัง ดังว่าธรรมชาตินี้แหละเป็นผู้สร้างกลุ่มควันและเสียงทุบหนัก เบื้องล่าง มีประกายวาบขึ้น เหมือนแสงอาทิตย์กระทนกระทนระจกสะท้อน แต่บริเวณนั้นไม่มีแม่น้ำ (หน้า 212-213)

ในย่อหน้าแรก บรรทัดที่สาม เริ่มกล่าวถึงเสียงเป็นครั้งแรก ด้วยประโยคที่ว่า 'เสียงกระแทกกระทนแว่วมาเป็นระยะ...' ในย่อหน้านี้ พูดยังเสียงดังกล่าวอีก 3 ครั้ง 'เสียงนั้นเกิดจากกลุ่มควัน...' 'เสียงนั้นยังค่อย...' 'เสียงซึ่งสูญสลาย' และเสียงนั้นทำให้ตัวละครโกสิดหวนระลึกถึง 'เสียงแง่ม้อนกระทนหิน' จากประสบการณ์ของเขาในช่วงที่เสาะหาศิลาจำหลักภาพ เสียงดังกล่าวที่พูดยังอีก 3 ครั้งล้วนมีความเปรียบ เปรียบกับ'ผีไพร' 'นกที่ร่วงผล็อย' และ 'ประกาศอันศักดิ์สิทธิ์...' ตามลำดับ เมื่อสิ้นสุดย่อหน้านี้ ผู้อ่านยังไม่ทราบว่าเป็นเสียงใด

ในย่อหน้าบรรยายถัดมา กล่าวถึง 'เสียงความเจ็บปวด' 'เสียง...หุ้มหนัก' และ 'ความถี่ของเสียง' เสียงแรกอยู่ในความรู้สึกของเพร์เด่นซึ่งปวดแผลบริเวณหัวเข่า เสียงที่กล่าวถึงสองครั้งหลังเป็นความขยาย 'เสียงกระแทกกระทน' ซึ่งผู้อ่านยังไม่ทราบว่าเป็นเสียงใด

'เสียงตีระฆัง' ในย่อหน้าสุดท้ายอ้างกลับไปถึง 'เสียงความเจ็บปวด' ในย่อหน้าก่อน ย่อหน้าสุดท้ายนี้พูดยังเสียงดังกล่าวอีก 3 ครั้ง '...ที่ได้ยินเสียง' 'เสียงซึ่งได้ยินเมื่อครู่' และ 'เสียงทูปหนัก' ส่วน 'กลองสองทางไกล' ในบรรทัดแรก เริ่มบทบาทของการมองหรือจักษุสัมผัสเพื่อหาที่มาของเสียง เริ่มจากการมองเห็นเลือนราง เพราะต้องมองผ่านหมอกสีน้ำเงินอันเกิดจากความร้อน การมองเห็นชัดขึ้นเมื่อเกิด 'ประกายวาว' ในท้ายย่อหน้า แต่ผู้อ่านก็ยังไม่ทราบที่เกิดจากสิ่งใด ผู้เล่าเรื่องชักนำผู้อ่านให้เข้าใจในตอนแรกว่าอาจเป็นแสงอาทิตย์กระทบผิวน้ำ 'แต่บริเวณนั้นไม่มีแม่น้ำ'

ในย่อหน้าถัดมาซึ่งมิได้คัดมาเป็นตัวอย่าง ผู้อ่านรู้ว่า'ประกายวาว'นั้นเกิด 'ขึ้นๆ ลงๆ เป็นระยะเหมือนเสียงที่ดังมา' กลองสองทางไกลช่วยให้มองเห็นกระโจมที่พึกและกระโจมป็นประกายวาวนั้นเกิดในบริเวณใกล้ๆ ในย่อหน้าบรรยายอีกย่อหน้าหนึ่ง จึงปรากฏคำบรรยายว่า 'เสียงฆ้องกระทนสมอบก' เฉลยให้ผู้อ่านทราบว่า 'เสียงกระแทกกระทน' ในย่อหน้าบรรยาย 5 ย่อหน้าก่อน โดยไม่นับย่อหน้าคำสนทนา คือเสียงฆ้องกระทนสมอบก ซึ่งหมายความว่ากองกำลังคุ้มกันกลุ่มผู้สร้างทางรถไฟคืบหน้าไปทุกขณะ อารยธรรมก็จะเข้ามาครอบงำวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในการแปล หากไม่ได้อ่านต่อเนื่องอย่างระมัดระวังโดยละเอียดและไม่ได้อ่านหลายเที่ยว ก็จะมองไม่เห็นภาพอันเกิดจากเสียงตั้งแต่ประโยคแรก คือ 'เสียงกระแทกกระทนแว่วมาเป็นระยะ' ยิ่งผู้ประพันธ์นำไปผูกเปรียบเทียบกับธรรมชาติแวดล้อม (ป่า ความร้อน แสงแดด กลุ่มควัน) ความเชื่อของชาวบ้าน (ผีไพร) และความเจ็บปวดอันเกิดจากแผลร้ายที่หัวเข่าของตัวละครเอก รวมทั้งความกังวลว่าจะถูกพวกมอญและกองกำลังโจมตี ภาพอันเกิดจากเสียงจึงใช้เวลายาวนานหรือใช้เนื้อที่ยาวหลายย่อหน้ากว่าจะประกอบรวมขึ้นเป็นภาพสมบูรณ์ เมื่อไม่เห็นภาพสมบูรณ์ ผู้แปลย่อมแปลไม่ได้

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นบทความว่า ภาษาของมาลโรซึในเรื่อง *ราชมรรคา* เป็นภาษายาก เปี่ยมด้วยอุปมาและอุปลักษณ์ ในที่นี้จะใช้บางประโยคจากตัวอย่างที่ 5 ข้างต้นนี้ เพื่อศึกษาในแง่ของการสร้างภาพพจน์

เสียงกระแทกกระทบบว่ามาเป็นระยะ แล้วจางหายไปในความสงบเงียบชวน
ง่วงงุน รวากับว่าเสียงนั้นเกิดจากกลุ่มควันลอยสูงซึ่งละล่องอย่างไม่ยอมหยุด
คล้ายผีไฟพร ผ่านความกว้างใหญ่ไพศาล เสียงนั้นยังค่อยเกินกว่าที่จะก้อง
กระจายไปทั่วชุมชนรอกันเจ็ดจำด้วยแสงสว่างแห่งนี้ จึงถูกกลืนหายไปมีต่าง
จากนกที่ร่วงผล็อยดิ่งลงดูจืดจางสิ้นสูญที่ทิวไม้หนาที่บพลันที่ไพล่พันออกมา ด้วย
ตระหนักในแรงปะทะแห่งดวงตะวัน เสียงซึ่งสูญสลายไปในแสงสว่างนั้นเว้นช่อง
ว่างห่างสม้าเสมอ จึงฟังดูคล้ายการประกาศอันศักดิ์สิทธิ์จากดาวเคราะห์ห่าง
ไกลดวงอื่น (หน้า 212 - 213)

ในข้อความข้างต้นนี้ มีการใช้อุปมา 4 แห่ง อุปลักษณ์ 1 แห่ง 'ผีไฟพร' เป็นข้ออุปมาของ
'กลุ่มควันลอยสูงซึ่งละล่องอย่างไม่ยอมหยุด' 'ชุมชนรอก' เป็นอุปลักษณ์ หมายถึงความร้อนจัดในบริเวณ
นั้น 'มีต่างจากนกที่ร่วงผล็อยดิ่งลง' เป็นข้ออุปมาของ 'เสียงนั้น...จึงถูกกลืนหายไป' 'ดูจืดจาง' เป็น
ข้ออุปมาของ 'นกที่ร่วงผล็อยดิ่งลง' และเป็นอุปมาซ้อนอุปมา 'การประกาศอันศักดิ์สิทธิ์จากดาว
เคราะห์ห่างไกลดวงอื่น' เป็นข้ออุปมาของ 'เสียงซึ่งสูญสลาย...จึงฟังดู'

ข้อความที่แปลยากคือ อุปมาซ้อนอุปมา เพราะจะต้องเห็นภาพนกที่บินออกจากทิวไม้
หนาที่บซึ่งได้ทิวไม้ยอมมีแต่แสงสลัว เมื่อนกไพล่ออกมา ก็เผชิญกับความร้อนจัดและแสงสว่างจ้า
(‘ชุมชนรอก’ และ ‘แรงปะทะแห่งดวงตะวัน’) จึงตกลงไปในทิวไม้ทันที เหมือนหินหล่น หินเป็นของมี
น้ำหนัก อากาศตกลงไปของนกจึงเป็นอาการร่วงผล็อยดิ่งลง ‘ร่วงผล็อย’ บอกการสิ้นเรี่ยวแรง (เพราะ
แพ้แสงอาทิตย์ร้อนแรง) ‘ดิ่งลง’ บอกว่าตกแบบของมีน้ำหนัก อาการร่วงผล็อยดิ่งลงเกิดขึ้นทันทีที่ไพล่
พันออกมา จึงต้องเลือกกระหว่างคำว่า ‘พลัน’ กับ ‘ทันที’ ว่าจะใช้คำใดบอกความเร็วของเวลาที่เกิด
เหตุการณ์ เสียงของ ‘พลัน’ สั้นกว่า กระชับกว่า ‘ทันที’ และยังสัมผัสอักษรกับ ‘ไพล่พัน’ สัมผัสอักษร
'ท' มีอยู่แล้วใน 'ทิวไม้หนาที่บ' จึงไม่จำเป็นต้องเก็บ 'ทันที' ไว้สัมผัสต่อเนื่อง และยังมี 'ที่' ต่อจาก 'พลัน'
อยู่แล้วด้วย จึงใช้ 'พลันที่' ส่วนคำว่า 'แรงปะทะ' เดิมใช้ 'อำนาจ' บรรณาธิการต้นฉบับแปลเสนอ
คำว่า 'แรงปะทะ' ซึ่งอธิบายอาการ 'ร่วงผล็อยดิ่งลง' ได้ดีกว่า ขณะที่แปลประโยคอุปมาซ้อนอุปมานี้
ได้ทดลองจัดเรียงคำอยู่หลายครั้งว่าจะใช้ 'ร่วงผล็อยลงดิ่ง' หรือ 'ร่วงผล็อยดิ่งลง' ทิวไม้ที่บหนา หรือ
ทิวไม้หนาที่บ ในแง่ของโครงสร้างประโยคก็เลือกกระหว่าง 'มีต่างจากนกที่ตระหนักในแรงปะทะแห่ง
ดวงตะวัน' จึงร่วงผล็อยดิ่งลงดูจืดจางสิ้นสูญที่ทิวไม้หนาที่บพลันที่ไพล่พันออกมา' กับประโยคที่คัดมา
ข้างต้นนี้ หลังการเลือกคำ การหาตำแหน่งวางคำ การเรียงวลีหรือการจัดโครงสร้างประโยค และการ
อ่านออกเสียง ก็ได้ประโยคแปลที่คัดมาข้างต้นนี้

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการใช้อุปลักษณ์ต่อเนื่อง

เมื่อไฟราลง ความมืดทึมก็ถาโถมเข้าปะทะจากท้องทะเลเหล่านี้ เหลือ
ไพล่พันมาเพียงปลายหอกกระเกระกะ ใช้ขึ้นสูงจนทำให้เขามองเห็นจากเหล่านี้
เป็นเพียงสิ่งหนึ่งสนิทปราศจากชีวิต รัตติกาลโหมกระหน่ำความป่าเถื่อนที่เปื่อย

เหล่านี้ บดบังไว้เหมือนป่าปกคลุมปราสาทหิน แต่แล้วคลื่นความมืดก็แตก
กระจายไป ศิระหัตถ์สิ้นปรากฏขึ้นมาใหม่ นัยน์ตาสะท้อนแสงสีแดงจากกอง
เพลิงส่งต่อเนื่องจนสุดห้วงลึกแห่งความมืดสลัว (หน้า 189)

ในบริบทของเรื่อง พวกมอยนึ่งปิดล้อมโกสิดและเพร์เค่นตลอดทั้งคืน รอคารตัดสินใจของ
หัวหน้าในตอนเช้าว่าจะรับข้อเสนอของเพร์เค่นหรือไม่ พวกมอยนึ่งสงบเฉยในความมืด ผู้เล่าเรื่องใช้
อุปลักษณ์เรียกพวกมอยว่า 'ซากรากห้องทะเล' และอธิบายต่อว่าเพราะเพร์เค่นใช้ขึ้นสูง จึงเห็นพวก
มอยซึ่งนั่งเฉยเป็น 'สิ่งหนึ่งปราศจากชีวิต' เป็นซาก การใช้อุปลักษณ์ 'ห้องทะเล' เพราะในป่าดงดิบมี
ความชื้นสูงมาก และเรื่องความชื้นนี้ผู้ประพันธ์กล่าวถึงมาโดยตลอด นอกจากนี้ พวกมอยรอคำสั่งจาก
หัวหน้าของพวกเขาเท่านั้น พวกเขาไม่คิดเอง พวกเขาจึงมีต่างจากซาก อุปลักษณ์ 'ซากรากห้องทะเล'
ต่อเนื่องด้วยคำว่า 'คลื่น' ใน 'คลื่นความมืด' คำกริยา 'ธาโตม' 'โหมกระหน่ำ' 'แตกกระจาย' เป็นชุดคำ
กริยาของอุปลักษณ์ 'ห้องทะเล' ทั้งสิ้น

นอกจากอุปลักษณ์แล้ว ยังมีอุปมา 1 แห่ง คือ 'เหมือนป่าปกคลุมปราสาทหิน' ข้ออุปไมย
คือ 'รัตติกาลโหมกระหน่ำความป่าเถื่อนที่เปื่อยเน่านี้' ข้ออุปมานำมาจากการผจญภัยของโกสิดและ
เพร์เค่นเอง ขณะไปเสาะหาศิลาจำหลักภาพ คำว่า 'ความป่าเถื่อน' ในข้ออุปไมยเป็นอุปลักษณ์
หมายถึง พวกมอยที่ปิดล้อมอยู่ อุปลักษณ์คำนี้แสดงความน่ากลัวของพวกมอย คำว่า 'ที่เปื่อยเน่า'
อ้างอิงกลับไปยังอุปลักษณ์คำแรก 'ซากรากห้องทะเล' เมื่อเป็น 'ซาก' จึงเปื่อยเน่า ในขณะที่เดียวกันก็
อ้างอิงกลับไปยังบรรยายภาคในป่าดงดิบชุ่มชื้น ซึ่งคำว่า 'เปื่อยเน่า' ปรากฏบ่อยครั้งมากในนวนิยาย
เรื่องนี้ เพราะผู้ประพันธ์เจตนาให้เห็นอันตรายจากป่าดงดิบในเขตร้อน ซึ่งเป็นภูมิประเทศและภูมิ-
อากาศที่แตกต่างไปสำหรับคนผิวขาว

จาก 'ความมืดทึมก็ธาโตม' ถึง 'คลื่นความมืดก็แตกกระจายไป' นั่นก็คือจากไฟรา จนถึง
การจุดไฟหรือเติมไฟอีกครั้ง เมื่อความมืดธาโตมเข้ามา สิ่งที่มองเห็นก็เหลือเพียงปลายหอก เพราะ
โลหะนั้นวาววับในตัว จึงมองเห็นได้ในความมืด เมื่อคลื่นความมืดแตกกระจายไป สิ่งที่เห็นใหม่คือนัยน์
ตาของพวกมอยซึ่งจ้องตรงมา 'นัยน์ตาสะท้อนแสงสีแดงจากกองเพลิงส่งต่อเนื่องจนสุดห้วงลึกแห่ง
ความมืดสลัว' หมายความว่า พวกมอยมีจำนวนมาก นิ่งเรียงรายต่อเนื่องหลายชั้นจนเลยรัศมีแสงไฟ

จะเห็นได้ว่า นักประพันธ์เสนอภาพที่ตัวละครมองเห็นในความมืดสนิทและยามที่มีแสงจาก
กองเพลิงโดยใช้อุปลักษณ์และอุปมา ข้อความเพียงไม่กี่บรรทัดนี้สร้างภาพที่ซ่อนความหมายไว้มาก
มาย การแปลโดยเก็บคำของนักประพันธ์ไว้ สร้างภาพพจน์เดียวกัน ทำให้ตัวบทยังคงความลุ่มลึกอยู่ได้
วิเคราะห์ได้ลึกซึ้งเช่นเดียวกับตัวบทต้นฉบับ

อนึ่ง ในนวนิยายเรื่องนี้ มีฉากสังวาส(ตอนที่ 3 บทที่ 5) ผู้แปลถามตนเองว่าควรคงไว้หรือ
ตัดออก เมื่อพิจารณาประเด็นการสร้างบุคลิกลักษณะตัวละคร แก่นเรื่องย่อว่าด้วยความแค้น และแก่น
เรื่องหลักว่าด้วยความตาย ซึ่งเป็นปัญหาฝังใจเพร์เค่น ตัวละครเอกนักเผชิญโชคผจญภัยวัย 50 รวมทั้ง
พิจารณาการบรรยายจิตสำนึกของตัวละครในฉากดังกล่าว จึงได้เห็นว่า ฉากสังวาสนี้ช่วยอธิบาย
พัฒนาการของตัวละคร และเป็นส่วนหนึ่งของแก่นเรื่องย่อว่าด้วยความแค้น และแก่นเรื่องหลักว่าด้วย

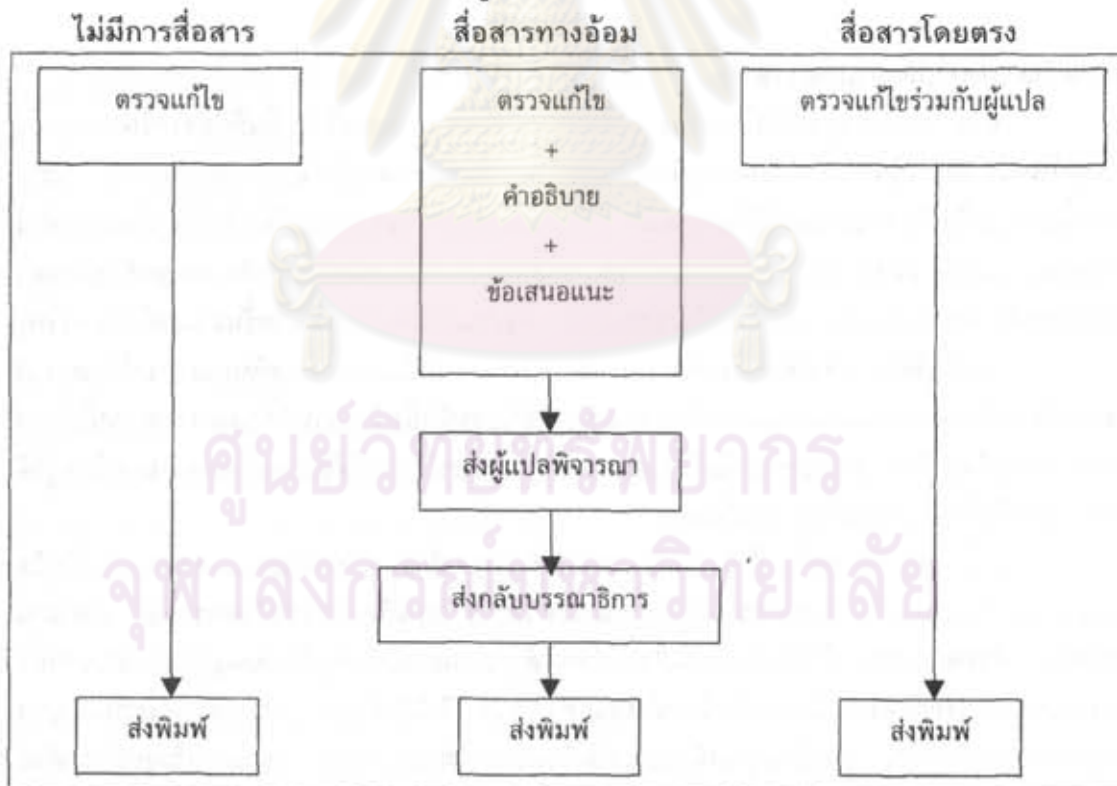
ความตาย ฉากนี้จำเป็นต้องคงไว้ดังที่นักประพันธ์เสนอมา นักประพันธ์ไม่ได้เขียนขึ้นเพียงเพื่อให้ครบ
ทุกรสชาติเท่านั้น

ในแง่ของการแปลฉากสังวาสในวรรณกรรม ผู้แปลจะต้องระวังอย่างยิ่งในเรื่องระดับของคำ
ผู้ประพันธ์จะใช้คำสุภาพ คำกวี คำข่อนนัย รวมทั้งใช้อุปมาและอุปลักษณะ ผู้แปลจะต้องค้นหาและเลือก
คำที่อยู่ในระดับเดียวกับต้นฉบับให้ได้ ฉากสังวาสในฉบับแปลจะได้คงความเป็นวรรณคดีเช่นเดียวกัน
ฉากนี้ใน ราชมรรคา มีความยาวเพียง 2 ย่อหน้า ผู้แปลใช้เวลาแปลถึง 8 ชั่วโมงเต็ม

สำหรับเรื่องการตรวจแก้ต้นฉบับแปล ในที่นี้หมายถึงต้นฉบับแปล ราชมรรคา ความรู้ทุก
เรื่องที่คุณแปลต้องรู้จักก่อนแปล ผู้ตรวจแก้หรือบรรณาธิการต้นฉบับแปลก็ต้องรู้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น
ชีวประวัติและโลกทัศน์ของนักประพันธ์ กลวิธีการประพันธ์ บริบททางสังคมและการเมืองของ
วรรณกรรมเรื่องนั้น คุณสมบัติของบรรณาธิการต้นฉบับแปลที่สำคัญยิ่งได้แก่ ความสามารถในการ
ใช้ภาษาที่ใช้แปลดีกว่าผู้แปล รู้ตรรกะภาษาไทย ใช้ได้อย่างแม่นยำและถูกต้อง มีคลังคำ นอกจากนี้ยัง
ต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงานตรวจแก้ กล่าวคือ ทำให้ผู้อ่านรู้สึก 'ดี' ต่อเรื่องที่อ่าน ต่อผู้ประพันธ์ และ
ต่อผู้แปล

ขั้นตอนการทำงานระหว่างผู้แปลกับบรรณาธิการต้นฉบับแปลมีหลายรูปแบบ อาจไม่มีการ
สื่อสารระหว่างผู้แปลกับบรรณาธิการต้นฉบับแปล อาจสื่อสารทางอ้อม หรือสื่อสารโดยตรง ดังตาราง
ต่อไปนี้

ขั้นตอนการทำงานระหว่างผู้แปลกับบรรณาธิการต้นฉบับแปล

วรรณกรรมต่างประเทศเป็นงานที่ผ่านมิติเวลาและมิติสถานที่มาสู่ผู้อ่านต่างชาติ ต่างภาษา และต่างวัฒนธรรม ผู้ประพันธ์ส่งสาร คืองานวรรณกรรม มาสู่ผู้อ่านหรือผู้รับสาร ระหว่างผู้ประพันธ์ กับผู้อ่าน การสื่อสารเป็นการสื่อสารแบบอิสระ ผู้อ่านจะเข้าใจ เข้าถึงผู้ประพันธ์มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ ประสบการณ์ส่วนตัวและประสบการณ์ในการอ่านของผู้อ่านเอง

สำหรับผู้ที่ไม่รู้ภาษาต่างประเทศซึ่งจำเป็นต้องอ่านวรรณกรรมแปล ผู้แปลคือผู้ที่ทำหน้าที่ แทนนักประพันธ์ เนื้อหา สาระ วรรณศิลป์ของผู้ประพันธ์ตกอยู่ในกำมือของผู้แปล การสื่อสารระหว่าง ผู้ประพันธ์(ซึ่งถูกแทนที่โดยผู้แปล)กับผู้อ่าน จะบิดเบี้ยวหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความซื่อสัตย์ของผู้แปลใน การทำงานแปล ซื่อสัตย์ต่อต้นฉบับในทุกองค์ประกอบ ทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่าจะเป็นคำ ลีลา น้ำเสียงหรือ ระดับภาษา

เนื่องจากผู้แปลไม่ใช่ผู้ประพันธ์ ผู้แปลจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงการทำงานของผู้ประพันธ์ ต้องรู้ให้ได้ว่าเขาคิดอย่างไร จึงเขียนออกมาเช่นนั้น เพื่อที่งานแปลจะไปได้ถึงระดับเดียวกัน เป็นงาน สร้างสรรค์เช่นเดียวกับงานแต่งได้ การสื่อสารระหว่างงานวรรณกรรมกับผู้อ่านจึงจะเกิดประสิทธิผลได้ สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ขั้นตอนการทำความเข้าใจต้นฉบับ เข้าใจและเข้าถึงนักประพันธ์ ขั้นตอนการถ่ายทอด ความหมายหรือการแปล ขั้นตอนการตรวจสอบและแก้ไขเป็นหน้าที่ของผู้แปล ทว่าอย่างไรก็ดี ขณะ แปลและตรวจสอบแก้ไขนั้น เนื่องจากผู้แปลเข้าใจดีเพราะรู้ภาษาต้นฉบับ จึงอาจมองไม่เห็นภาษา แม่ที่ใช้ถ่ายทอดอยู่นั้น หาได้แสดงความหมายตามที่ผู้แปลเข้าใจในภาษาเดิมโดยครบถ้วนไม่

ดังนั้น ก่อนที่งานแปลจะออกสู่สาธารณะ จะเป็นการดีกว่าหรือไม่ที่จะมีผู้รู้วรรณศิลป์ แม่งภาษา มีนิสัยตามองเห็นภาพพจน์ มาทดลองอ่านงานแปลนั้นก่อน พูดคุยกับผู้แปลก่อนในประเด็น ที่อ่านแล้วไม่เข้าใจ บุคคลผู้นี้จะต้องตระหนักในความสำคัญของการตรวจแก้ต้นฉบับแปล และทำงาน ละเอียดถี่ถ้วนโดยไม่เกรงใจผู้แปล เพราะการเคารพผู้ประพันธ์เป็นสิ่งสำคัญกว่า

บุคคลผู้นี้หรือบรรณาธิการต้นฉบับแปลคือผู้อ่านคนแรกที่จะสื่อสารกับผู้ประพันธ์โดยผ่าน งานแปล หากการสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น นั่นคือมีความผิดพลาดหรือความไม่ชัดเจนในการแปล น้อยที่สุด ผู้แปลก็จะได้มั่นใจว่าได้ทำงานในภาษาแม่ของตนเองอย่างซื่อสัตย์และซื่อตรงต่อต้นฉบับ หากไม่ใช่ก็จะได้แก้ไขก่อนที่จะตีพิมพ์ออกสู่สาธารณะ

ดังนั้น ผู้แปลจึงจะมีได้ชื่อว่าเป็นฆาตกร และนักประพันธ์ก็จะมีถูกฆาตกรรม

ขั้นตอนการตรวจแก้ต้นฉบับแปลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำงานแปล เป็นส่วนหนึ่งของ การแปล การตรวจสอบโดยผู้แปลเองนั้นไม่เพียงพอ คนเราย่อมไม่อาจเขียนซึ่งผองในดวงตาของตนเองได้ ในงานที่เขียนเองแต่งเอง ยังต้องขอให้เพื่อนช่วยอ่าน แล้วงานแปลวรรณกรรม ซึ่งเป็นงานละเอียดอ่อน คำแต่ละคำสร้างความหมาย สร้างภาพพจน์ จะไม่มีผู้อ่านคนแรกมาตรวจสอบ ตรวจแก้ ก่อนที่งานแปล เรื่องนั้นจะออกสู่สาธารณะได้อย่างไร

นักประพันธ์คุณภาพย่อมพินิจไตร่ตรองหาคำที่เหมาะสมในแต่ละวลี แต่ละประโยค ผู้แปลพึงให้
เวลาในการค้นหาคำเช่นกัน บรรณาธิการต้นฉบับแปลที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์ย่อมช่วยผู้แปลได้
บรรณาธิการต้นฉบับแปลที่ดีถือเป็นเกียรติยศแก่ผู้แปลและงานแปล อีกทั้งเป็นมิตรแท้ของ
ผู้ประพันธ์ ผู้แปลและผู้อ่าน

บรรณานุกรม

วัลยา วิวัฒน์ศร. *ราชมรรคา*. กรุงเทพฯ: ฟ้าสี, 2539.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย